

Список використаних джерел:

1. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия / И. Ансофф ; [пер. с английского С. Жильцова ; под общ. ред. Ю. Н. Каптуревского]. – СПб. : Издательство «Питер», 1999. – 416 с.
2. Котлер Ф. Основы маркетинга. Краткий курс: Учебное пособие/Ф.Котлер. – М.:Наука,2007. – 656 с.
3. Саенко М.Г. Стратегія підприємства: підручник./М.Г.Саенко. – Тернопіль: Економічна думка, 2006. – 390 с.
4. Данильчук В.Ф. Эволюционные процессы диверсификации предприятий туристического бизнеса в Украине и направления их ускорения.//Вісник ДІТБ. – 2007. – №11. – С. 41-49

Омельяненко В.А.

аспірант,

Сумський державний університет

**СОЦІАЛЬНІ ФАКТОРИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ**

Пан Гі Мун, Генеральний секретар ООН, відзначав, що «соціальна справедливість – це не просто етичний імператив, це основа національної стабільності і глобального благополуччя. Рівні можливості, солідарність і повага прав людини вкрай важливі для повноцінного освоєння продуктивного потенціалу націй і народів». Починаючи опис дослідження із цих слів нам хотілося відзначити важливе значення соціальної справедливості для розвитку. У своїй роботі ми пропонуємо розглянути взаємозв'язок факторів соціальної держави та людського потенціалу як головного фактора інноваційних процесів.

На думку експертів ПРООН, сталий розвиток людини припускає збереження позитивних результатів протягом тривалого часу. Виходячи із цього експерти організації запропонували визначити розвиток людини як «процес розширення свободи людей жити довгим, здоровим та творчим життям, на здійснення інших цілей, які, на їх думку, мають цінність; приймати активну участь у забезпеченні справедливості та сталому розвитку».

Концепція людського розвитку у свій час змінила класичні теорії економічного зростання, які базувалися на показнику ВВП і розглядали економічний ріст в якості головної мети суспільного прогресу. Поштовхом до перегляду ідеї індустріального розвитку став розвиток прогнозних технологій, що базуються на використанні обчислювальної техніки. Відома доповідь Римського клубу «The limits to growth» Д. Медоуза та Дж. Форестера також проілюструвала природні обмеження, що накладають на індустріальний варіант розвитку характеристики людських ресурсів.

Зв'язок соціальних факторів та інновацій демонструють ряд концепцій. Перша – концепція людських якостей (human qualities), друга – концепція відповідних технологій (appropriate technologies). Відповідно до першої концепції, розвиток суспільства та економіки по шляху технологічного вдосконалювання тісним образом пов'язане з якістю робочої сили. Нова економіка, нові технології, носіями яких стають транснаціональні корпорації, з необхідністю затребує розвитку людських якостей – сумлінності, чесності, толерантності, прагнення до знань. Друга концепція – «відповідних технологій» – була тісно пов'язана з

концепцією людських якостей. Якщо якості ендogenous населення можуть впливати на прийнятність різних форм промислового розвитку для регіону в цілому, то врахування цих якостей є важливою умовою успішності модернізації в тому чи іншому соціальному і культурному середовищі.

Сьогодні в соціумі в якості пріоритетних визнані високі технології, що вимагають нової інформаційної інфраструктури, що проектується на соціальних цінностей і у такий спосіб створює нові соціальні цінності. Це й дозволяє нам сьогодні ідентифікувати нове суспільство, що народжується, як інформаційне.

Аналіз високих технологій та їх трансферу є частиною більш широкого поля – інтерпретативного аналізу державної політики (*interpretive policy analysis*), досліджень науки і техніки і оцінки технологій. У цих підходах акцентується соціальна природа науки і техніки, що стає основою для потенційного державного втручання. Ці концепції фокусуються на культурному продукті науки і техніки через аналіз дискурсів і практик релевантних соціальних груп.

У якості основних акторів інновацій П. Штомпка виділяє наступні шість типів суб'єктів соціальних змін, по наявності яких ми будемо визначати креативний потенціал соціального середовища:

- окремі люди, що виступають із інноваціями (винахідник, політик-реформатор, підприємець-інноватор);
- інноваційні ролі (художників, учених, винахідників, експертів);
- інноваційні організації (законодавчі комітети, конструкторські бюро);
- соціальні кола новаторського характеру (студенти);
- соціальні рухи (молодіжні, політичні рухи);
- пересічні люди, які у повсякденному житті створюють нові практики.

Відповідно постає необхідність диференціального аналізу цих груп, зокрема у розрізі доходів. В індустріально розвинених країнах, особливо що перейшли на постіндустріальну стадію, до кінця ХХ ст. відзначалося помітне скорочення розриву в доходах. Причому ці ж країни характеризуються позитивною динамікою розвитку людського потенціалу, під яким слід розуміти накопичений запас фізичного і морального здоров'я, а також загальнокультурної та професійної компетентності, творчої, підприємницької та громадянської активності, що реалізується в різноманітних сферах діяльності та у процесах споживання. Він інтегрує всю множину людських характеристик, розглядаючи людину як зміст, мету і засіб розвитку з погляду конкурентоздатності країни у світовому розвитку. Важливо відзначити, що фактори впливають як на формування потенціалу з дитинства, так і на його реалізацію на протязі життя – роблячи або необхідним і даючи можливість реалізувати, або приводячи до його деградації через множину шкідливих впливів, нерівність та незатребуваність.

Запропоновані виміри соціальної справедливості синергетично формують людський капітал – найважливіший ресурс ХХІ ст. – сторіччя інноваційних трендів. Тоді основне співвідношення, що повинне бути досліджене в контексті економічних процесів, набуває наступного вигляду «соціальна справедливість – людський капітал – інновації».

Численні дослідження показують залежність між соціальними факторами (не тільки матеріальної природи, наприклад показник *Happy Planet Index*, та інноваційним розвитком та його факторами – іміджем країни, інвестиціями та ін.). Всесвітньо відомою є модель соціально орієнтованого розвитку Фінляндії, чия економіка визнана однією із самих інноваційних у світі, а також механізм соціальних кластерів для залучення кваліфікованої робочої сили з-за кордону та практика соціально відповідального бізнесу і соціального партнерства. В контексті

даного дослідження слід відзначити три можливих шляхи інноваційного розвитку країн:

- революційний – освоєння проривних високих технологій;
- еволюційний – копіювання освоєних світовими лідерами технологій;
- органічний, заснований на ефективному використанні ресурсів суспільства,

тобто поява інновацій є результатом розвитку людського капіталу та його складових. Даний напрямок використали країни, що сформували інноваційні економіки, які здатні накопичувати та збільшувати позитивний творчий людський капітал. Одним з головних генераторів такого типу розвитку можуть і повинні стати саме соціальні інновації.

У підсумку головною проблемою є аналіз формування такого факторного простору (системи соціальних, екологічних і гуманітарних нормативів) формування людського потенціалу, що буде сприйнятливий до інновацій, готовий до включення в наукові та виробничі процеси в умовах технологій, що стрімко оновлюються: 90% знань, якими володіє на сьогодні людство, було отримано за останні 30 років, аналогічно 90% всіх вчених та інженерів, підготовлених за всю історію цивілізації, – наші сучасники.

В результаті протиріч між соціальною справедливістю та економічною ефективністю сьогодні застосовується поняття соціально-економічної ефективності та включає категорію соціальних витрат (задоволення потреб, захворюваність, забруднення навколишнього середовища) і соціальних благ (освіта, здоров'я, науковий і креативний потенціал). Розширення аналізу економічної ефективності обумовлено прагненням соціального консенсусу або хоча б до пом'якшення соціальних протиріч, що необхідно для нормального функціонування економіки. Ефективністю характеризується та економічна система, що найбільшою мірою забезпечує задоволення різноманітних потреб людей: матеріальних, соціальних, духовних, гарантує високий рівень та якість життя. Основою такої ефективності служить оптимальний розподіл наявних у суспільства ресурсів.

В Україні, де принцип соціальної держави закріплено в Конституції, вплив соціального фактору на інноваційну здатність є дистумуючим.

Приведемо наочний приклад. За даними Всесвітнього банку, частка осіб з вищою освітою, що емігрували з України, становить 3,5%, проте немає точної статистики по ІТР і висококваліфікованих робітниках. Якщо користуватися методиками підрахунку вартості людського капіталу, то можна підрахувати втрати країни. Вартість витрат держави і родини на підготовку вченого до працездатного віку – \$800 тис., а фахівця з вищою освітою – \$600 тис. Відповідно приблизний збиток України від еміграції лише вчених становить приблизно \$40 млрд. але при цьому методі не враховується потенційна вартість того, що вони могли виробити або винайти. Крім того, в Україні серед науковців існує приховане безробіття, рівень якого, за окремими оцінками, перевищує 80% [1].

В умовах соціальної нерівності населення не може одержувати або переробляти необхідну інформацію, що знижує ймовірність солідарних усвідомлених дій на інституціональному ринку. Асиметрія інформації між верствами населення може запустити механізм погіршуючого відбору інститутів, які лише погіршать стан населення. Це можна охарактеризувати як соціальний ілюзіонізм, який веде до результатів, що протилежні задекларованим цілям [2].

Для зміни ситуації необхідно радикально переоцінити роль соціального контексту і забезпечити підвищення ролі кожної людини в суспільстві, розширити її можливості; забезпечити соціальну справедливість розподілу доходів та оплати

праці; досягнення більш продуктивної зайнятості, що на відміну від поточного стану забезпечувала не лише соціальний статус, а і становище працівників, стимулювала б легальну діяльність, а не тіньову економіку; розвивати наукоємні галузі, які створять попит на людський капітал в країні. Також постає необхідність аналізу процесів розвитку в контексті співвідношення «high-tech – high-hume», коли інноваційний розвиток та якість життя стануть взаємодоповнюючими факторами.

Список використаних джерел:

1. Омеляненко В. А. Людський капітал як ключовий чинник економічного зростання (стримуючі соціально-економічні фактори в Україні) [Електронний ресурс]. – 2012. – Режим доступу: <http://do.gendocs.ru/docs/index-115981.html>
2. Шарипова Н. Е. О проблеме бедности: институциональный подход // Проблемы современной экономики. – 2007. – №4. – С. 397-400.

Яцюк О.С.

асистент,

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу;

Безуглий О.Ю.

Голова ревізійної комісії ВАТ "Прикарпаттяобленерго"

ПРАКТИКА ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ В КРАЇНАХ ЄВРОСОЮЗУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇЇ АДАПТАЦІЇ ДО УМОВ УКРАЇНИ

Проблема енергозбереження для України з причини низької ефективності використання енергоносіїв та відсутності диверсифікації джерел імпорту є надзвичайно актуальною. Енергоємність ВВП в Україні значно вища, ніж в економічно розвинених державах [1], що є наслідком деформованої структури виробництва та енергоспоживання, використання застарілих виробничих фондів енергетики, повільного впровадження енергозберігаючих технологій тощо. Для досягнення суттєвих позитивних зрушень в цій сфері потрібні значні обсяги фінансових ресурсів, а також сприятливі інвестиційні умови [2].

З огляду на досягнуті в країнах Євросоюзу вагомі результати в сфері енергозбереження, видається доцільним адаптувати окремі механізми й напрями реалізації їх державної політики енергозбереження до національних умов України. До таких механізмів та напрямів державної політики слід віднести:

- 1) стимулювання розвитку та підтримки ефективної ринкової структури;
- 2) стимулювання споживачів до енергозбереження;
- 3) зацікавлення суб'єктів господарювання у посиленні енергозбереження;
- 4) розвиток та підтримка інституційно-організаційних заходів;
- 5) запровадження та гарантування стабільних правил гри.

Розглянемо зазначені елементи детальніше. Так, стимулювання розвитку та підтримки ефективної ринкової структури передбачає встановлення реальних цін на товари й послуги і особливо на енергоносії; уникнення практики запровадження субсидій, дотацій та взаємного субсидування; ефективного використання важелів податкового регулювання; забезпечення реалізації прав та відповідальності власників і споживачів енергоресурсів. Ринок і конкуренція є тим середовищем, що найкраще сприяє поширенню практики енергозбереження як на виробництві,